

azonban ennél jóval több lehetőséget, nagyobb perspektívát rejt magában.

Az online mérések mintafeladataihoz hasonló digitális, internetről elérhető adatbankot lehet létrehozni, amelyre referálnának a papír alapú tankönyvek szövegei. A digitális, internetes tananyagok és a papír alapú tankönyvek közös fejlesztésének ezen kívül is nagyon sok további lehetősége van. Elérhető a jövőben, hogy minden tantárgy esetében ugyanolyan típusú feladatok jelenjenek meg, ugyanolyan módszerrel tanítsák a tankönyvekben tantárgyi tartalomba ágyazva a szövegértést, gyakoroltassák az olvasási stratégiák használatát, alkalmazását.

Az alsó tagozatban kialakított szövegstruktúra, a szövegek megértését, tanulását segítő feladatok, azok jelölései, a tankönyvek stílusa, megjelenése, világa végig kísérhetné a diákokat az iskolarendszer végéig, természetesen igazodva az életkori sajátosságaikhoz. Ez nagyon komoly lépést jelentene a transzfer probléma megoldása felé, valamint megvalósíthatná a szövegértő olvasás képességének fejlesztését az iskolarendszer végéig.

HIVATKOZÁSOK

- Block, Cathy Collins–Gambrell, Linda B.–Pressley, Michael (szerk.) 2002. *Improving Comprehension Instruction*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Csapó Benő–Csépe Valéria (szerk.) 2012. *Tartalmi keretek az olvasás diagnosztikus értékeléséhez*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Garbe, Christine–Holle, Karl–Weinhold, Swantje (szerk.) 2010. *ADORE - Teaching Struggling Adolescent Readers. A Comparative Study of Good Practices in European Countries*. Hamburg: Peter Lang.
- Steklács János 2013. *Olvasási stratégiák tanítása, tanulása*. Budapest: Nemzedékek Tudása: Tankönyvkiadó.
- Steklács János–Szabó Ildikó 2013. *Olvasási stratégiák megjelenése a kerettantervben, az olvasás értékelésében és egy készülő munkafüzet családban*. *Könyv és nevelés* 15/3. 92–100.
- Steklács János–Szabó Ildikó–Szinger Veronika 2010. *Olvasási nehézségekkel küzdő tizenévesek tanítása Európában*. In: *Anyanyelv-pedagógia*, 2010/4.. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=292>
- Szabó Ildikó–Steklács János 2013a. *The Evaluation of BaCuLit-project in Hungary*. *PROCEDIA-Social and Behavioral Sciences* 81: (28). 638–643.
- Szabó Ildikó–Steklács János 2013b. *Harmonizing Diagnostic Assessment, National Frameworks and Teaching Materials in the Hungarian Education System*. *PROCEDIA - Social and Behavioral Sciences* 81: (28). 50–54.

JEGYZETEK:

¹ Interneten is elérhető, letölthető (http://edia.hu/sites/default/files/books/Olvasas_tartalmi_keretek.pdf)

Hromada Attila

A történelem hasznáról és káráról, avagy szeretni, birtoklás nélkül

Nietzsche 1873-ban megírt azonos című művében tiltakozott a múlt hiábavalósága ellen, melybe kortársai temetkeztek. Társadalomkritikája szerint az embernek csak olyan történelemre van szüksége, mely a most élők érdekeit hivatott képviselni, nem pedig az élettől és tétől való elforduláshoz vezet.

Egy diktatúrában a (helytelenül felhasznált) történelem valóban túl-dimenzionált szerepet kap. Putyin szerint például a történelemkönyveket egy olyan állami módszer alapján kell megírni, amelynek célja a 'büszkeségérzet előmozdítása történelmünk és országunk irányába'. Az ilyen manipulált történelem egyszerűbb megvilágításba helyezi a jelen helyzetet, azáltal, hogy kritikus hangok nélkülül, egysíkúan mutatja be a múltat (lásd a nemrég bemutatott orosz állami televízió dokumentumfilmjét, ahol a Varsói Szerződés hadseregeinek 1968. augusztusi bevonulását Csehszlovákiába az orosz vezetés még mindig „internacionalista segítségnyújtásnak” minősítette). Mindez különösen jól jön, ha a jelenlegi viszonyok bonyolultak, hiszen a dogmatikus nézőpont menedékként szolgál a kaotikus jelen előtt. Az sem hátrány, hogy a történelmi nemzeti hősök kompenzálnak minket a jelenkor 'hőseinek' hiányáért. Az effajta visszaélés még akkor is erősíti nemzeti identitásunkat, ha az államhata-

lom korrupt s képtelen a jó irányba vezetni az országot.

A történelem valóban gyakran válik visszaélések tárgyává, bizonyos gazdasági vagy politikai érdekek nyomására. Világszerte a mindenkori vezetői réteg legburkoltabb machinációi közé a 'történelem-ipar' tartozik, hiszen ez a nemzetállamon belül megerősíti a 'csapatszellemet' (más kérdés, hová vezet ez több-nemzetiségű államok esetében), és feljogosítja a vezetői réteget bizonyos döntésekre. Sőt, az ilyen módosított történelem egyfajta 'vallásként' is szolgálhat a szekularizált országokban. Egy ilyen esetben a történelem szinte spirituális szintekre lép: meghatározza a jó és a rossz, az erény és a bűn közti különbséget. A politika erőteljes befolyására a történelemre a lengyel főpapok mára kommunizmus ideje alatt nemet mondtak, amikor felhívással fordultak a német püspökökhöz: „Próbáljunk felejteni!” És kezüket nyújtották német testvéreiknek: „Megbocsátva és bocsánatot kérve”. Mindez 1965 végén történt, mikor az állami propaganda a 'soha nem felejtünk' jelszó alatt elutasított minden közeledési kísérletet a két nép között.

A júniusi számban arról írtam, hogy míg a demokratikus értékek, emberi jogok már jelen vannak a nyugat-európai történelemoktatásban, addig sajnos egy dolog biztosan

egyesíti Balkántól Tibetig az összes kultúrát a világon: éspedig az, hogy kivétel nélkül az összes nemzet a saját érdekében bizonyos szinten eltorzítja a múltat.

A múltat helyesen tanítjuk, ha az szerénységre, szkepticizmusra és öntudatosra nevel, és a saját országunk identitásán túl oktatjuk. A történelemolyan, mint egy óriási tenger: ebben a tengerben rengeteg az információ, mert mindent tartalmaz, amiről bizonyítékunk van, hogy valaha is megtörtént. Amit mi és egész Európa az iskolákban tanul, az inkább egy akvárium-szerű képet fest a nemzeti narratívák túlsúlya miatt.

A történelem további káros hatásaihoz tartozik a büszkeség és fájdalom mint a nemzeti értékek fejlesztése. A helyes történelemoktatás ellenben felszámolja a történelmi tévhiteket a büszkeség és fájdalom tükrének több nézőpontba való helyezésével. Közép-Európában különösen nagy hagyománya van az egyik oldalról a szenvedő nemzet, másikon pedig a nemzeti büszkeség táplálásának. A szegénnyel például senki sem szeret foglalkozni, elhallgatva a mások ellen elkövetett sérelmeket, és azon helyek és idők történelmét, melyek nincsenek a nemzet látómezejében.

Ez a jelenség különálló és elszigetelt kis akváriumokhoz vezet. Jogosan kérdőjelezzük meg a nemzeti identitás jelenlétét a történelemoktatásban: valóban szükség van erre a generációkon átívelő, konstruált büszkeségre és traumákra? Vagy továbbléphetünk a párbeszéd és egymás megértésének az irányába, hogy rájövünk, hogy alakult ki valójában a társadalmunk, és hogyan lehetünk annak egyenlő és aktív tagjai?

A történelmet mindig megosztjuk más nemzetekkel. Természetesen nem kell, hogy elhagyjuk nemzeti identitásunkat, egyszerűen csak tudatosítanunk kell, hogy a történelemben nincsenek természetes határok, helyette

egy nagy információtenger létezik, amelyből tetszőlegesen tudunk adatokat, forrásokat kihalászni. Egy kis közép-európai ország számára különösen bizarr lenne, ha azonosságtudatát a történelemből merítené, mely akváriumba zár minket, mielőtt az ismeretek óceánjában megmártóznánk.

A történelem egy kicsit olyan, mint a politika – majdnem mindenki azt gondolja róla, hogy szakértő a témában, és mindenkinek van róla véleménye, a házirovostól a hentesig. Talán ez az oka, hogy a történelmet gyakran félremagyarázzák és politikai agenda áldozatává válik. Sok politikus napjainkban a mi büszke történelmünkről beszél, anélkül, hogy átlátná a történelem valós természetét – amely komplex, nemzetközi és konstruált.

A történelem 'hasznos' felhasználásának óriási szerepe van abban, hogy Európa nagyhatalmai közt immár 70 éve béke honol. Az ilyen békeprojekteket sok minden veszélyezteti: az elkövetők hajthatatlansága a múltbéli rémtetteket beismerni, vagy épp fordítva, az áldozat túlzott érzékenysége az adott bűnről. De ez akár lehet egy különösen fájó végeredményű focimeccs is. Röviden szólva, minden konfliktus a múltban gyökerezik, és a történelemoktatásnak két lehetősége van: vagy megoldja, vagy pedig fenntartja ezeket a konfliktusokat.

Végezetül egy idézet: „Számomra elképzelhetetlen, hogy a hazaszereget legmagasabb formája azzal bizonyítható, hogy az ember mennyire gyűlöli azokat, akik birtokba vették a helyet, melyet hazájának hívott, és ócsárolja azokat, akik kiállnak a megbékélésért. Ha Kelet-Poroszország erdőire és tavaira gondolok, az ő széles mezeire és árnyékos, öreg utcáira, biztos vagyok benne, hogy azok még mindig ugyanolyan mesébe illőek, mint akkor, mikor utoljára láttam őket. Talán a szeretet legmagasabb formája ez: szeretni, birtoklás nélkül.”

A fenti sorok Marion Gräfin Dönhofftól, második világháborús ellenállótól és a német újságírás háború utáni nagyasszonyától származnak. Holott szűkebb pátriáját, Kelet-Poroszországot a szovjet felszabadítás és egyben megszállás során örökre elhagyni kényszerült, egész életében Németország keleti szomszédjaival, Lengyelországgal és Oroszországgal való megbékélést szorgalmazta. A fenti idézet – 'Szeretni, birtoklás nélkül' – Németországban azóta szállóigévé vált. Ha Németország fel tudta dolgozni a zavaros 20. század mély traumáit, akkor mi is túl tudunk tenni a magunkéin.

Ahogy az UNESCO deklarációja fogalmaz, a háborúk a férfiak fejből pattannak ki, egészen pontosabban a fiatal fiúk fejből. A tananyag legnagyobb részében a gyerekek csatákról és határokról tanulnak – ez így van és így is volt, mióta történelmet tanítanak, a 19. századtól kezdve. Azóta két szörnyű világháború eltelt, és a történelemtanárok létfontosságú feladata a béketeremtésben az oktatás elterjedésével még nagyobbá vált.

A történelem nem csupán egy hosszú történet fontos fehér férfiakról, akik releváns politikai és katonai döntéseket hoztak, de az összes többi álláspont is, amelyek valahogy eddig nem kerültek a figyelem középpontjába. Az összkép nemcsak segít megértetni a diákokkal a komplex világot, mely körbeveszi őket, de megtanítja őket a gyorsan változó világ kihívásainak kezelésére is.

Források/ Ajánlott irodalom:

- Dönhoff, Marion Gräfin. *Kindheit in Ostpreußen*. Berlin, 1998
- MacMillan, Margaret. *Dangerous Games: The Uses and Abuses of History*. 2010
- Nietzsche, Friedrich. *A történelem hasznáról és káráról*. Akadémiai Kiadó, 1989
- UNESCO Publishing. *Agree to Differ*. Paris, 2015
- www.euroclio.eu